

KAI SÄDINMAA

Tinkimätön kuolemaan saakka

KAI SADINMAA

Tinkimätön kuolemaan saakka

Kiitokset:

Suomen kulttuurirahasto ja Suomen tietokirjailijat

© Kai Sadinmaa ja Bazar Kustannus 2022

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

ISBN 978-952-376-367-8

Taitto Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale

Painettu EU:ssa

MAALISKUU 2021

1

Edessäni avautuu yksi Helsingin vaikuttavimmista näkymistä, kaksi ja puoli kilometriä pitkä Unioninakseli. Se lähtee Kallion kirkolta, laskeutuu Siltasaarenkatua Hakaniemen torille, yli Pitkäsillan, ohi Kaisaniemen, nousee Tuomiokirkolle, sivuuttaa Senaatintorin ja päättyy Tähtitorninmäen observatorioon. Tämä Helsingin kantakaupungin pisin katusuora oli aiemmin symboli, joka yhdisti eteläisten kaupunginosien porvariston ja Pitkäsillan pohjoispuolen työläiset. Nytemmin Unioninakselilla ei ole mitään poliittista merkitystä tai symboliarvoa. Jäljellä on vain nostalgia. Ei ole kahta vastakkaista leiriä, joita akseli yhdistäisi, kun Kallion punaisuus ja työläisyys on hipsteröitynyt ja latteentunut trendikahviloineen ja -ravintoloineen virtaviivaiseksi kaupallisuudeksi Pitkäsillan eteläpuolisen todellisuuden kanssa. Tähtitorninmäki on itse asiassa akselin aloituspiste, koska kaupungin eteläiset osat ovat vanhempia kuin pohjoiset. Katseeni ei yllä observatorioon asti sen eteen kasvaneiden puiden vuoksi.

Kävelen Siltasaarenkatua alaspäin. Pieni poika raahustaa toisella puolella katua mäkeä ylös. Suhteettoman suuri reppu roikkuu pojan selässä ja näyttää siltä, että voisi vetää hänet kumoon hetkenä minä hyvänsä. Pojalla ei ole kiire mihinkään.

Aivan kuin hän viivyttelisi tahallaan. Hän pysähtyy tutkimaan kadunvarren betonimuuria, kuljettaa sormeaan sen halkeamissa, koputtelee sitä ja työntää korvansa muuriin kuin jotain kuunnellakseen.

Vaivun ajatuksiini ja muistelen omaa koulumatkaani Torniossa. Se oli sama ala-asteelta lukioon. Kuljin ensin sata metriä Honkalankatua, ohi naapureiden, Mämmiojan, Pörhölän, Laurin ja Sorvojan, tein jyrkän mutkan vasemmalle Viidankadulle, ohitin ”Paskaojan” ja Linnaistenkadun risteyksen, ylitin Länsipohjankadun, sivuutin Kaihun valkoisen tiilitalon ja jätin ”jokkatalot” vasemmalle ja ”kentän mettän” oikealle, kunnes saavuin reilun puolen kilometrin jälkeen kouluille, ensin Hannulan ala-asteelle, sitten Putaan yläasteelle ja lukioon.

Keväällä 1979, 14-vuotiaana, kuljin koulureitin vastakkaiseen suuntaan auton kyydissä, kun Tarja-sisko haki minut isän valkoisella pösöllä koulusta. Hän oli juuri saanut ajokortin. Viidankadulla sisko halusi näyttää, kuinka hyvä kuski hän oli.

”Nyt hurjastellaan”, hän huudahti ja painoi kaasua.

Risteystä lähestyessämme huomasimme poliisiauton, joka oli tulossa Honkalankadulta. Sisko säikähti ja painoi jarrua, liian voimakkaasti. Asfaltilla oli irtosoraa, jonka vuoksi hän menetti auton hallinnan. Ratin pyörittäminen vain pahensi tilannetta. Auto luisui ojaan ja törmäsi puhelinpylvääseen, joka katkesi ja jäi roikkumaan lankojensa varaan. Kömmimme ulos autosta säikähtäneinä. Kaksi poliisia tuli luoksemme, toinen heistä oli meidän isä. Hän oli pelästyneen näköinen. Isä meni tutkimaan auton keulaa, joka oli painunut törmäyksen voimasta vähän kasaan. Konepelti oli singahtanut auki. Isä kääntyi ja katsoi minua vakavana.

”Minusta näytti, että sie ajoit.”

Vatsassani muljahti, aivan kuin olisin pudonnut.

Isä ei kysynyt miten voimme, sattuiko meihin, ei halannut meitä helpottuneena vaan mietti syyllistä, joka nähtävästi olin minä. Epäoikeudenmukaisuuden ja pettymyksen tunne hyökyi päälleni. Sisko oli juuri ajanut kolarin ja isä epäili minua. Se oli paljon pahempi järkytys kuin se, että olimme ajaneet päin puhelinpylvästä.

Miten oli mahdollista, että isä luuli minun ajaneen? He olivat nähneet kaiken niin läheltä. Vakuutin isälle itku kurkussa, etten se ollut minä. Tarja vakuutti samaa. Isä ei vastannut mitään. Hän katsoi minua hetken ja kääntyi taas tutkimaan autoa ja juttelemaan toisen poliisin kanssa auton vaurioista.

En tiedä, uskoiko isä minua, ja vaikka olisi uskonut, niin vahinko oli jo tapahtunut. Tajusin, etten voisi koskaan saada varmuutta siitä, että isä uskoisi syyttömyyteeni. Epäily jäisi voimaan ikuisiksi ajoiksi. Aivan kuin olisin pettänyt hänet, vaikken ollut edes syyllinen.

Entä jos isä halusikin uskoa minun ajaneen. Ajatteliko hän, että olin lopulta samanlainen kriminaali kuin isoveljeni Juha, joka ei ollut vain ajanut autolla alaikäisenä vaan varastanut niitä?

”Toivottavasti sinusta ei tule samanlaista kuin veljestäs”, isä saattoi sanoa, jos olin tehnyt jotain tyhmää.

Syyllisyys ja häpeä olivat lapsuuteni kestoteemoja. Jos jokin tavara oli kotona hävinnyt, se oli minun vika. Jos lautanen meni rikki, minä olin sen rikkonut. Isän ja äidin katastrofaalinen avioliitto oli minun syyni. Jatkuvaa syyllisyyttä pahempi oli vain häpeä, jota kesti koko lapsuuden ja nuoruuden ja joka jatkuu edelleen.

Rusakko ilmestyy mäen päältä Siltasaarenkadulle. Se loikkii alaspäin kohti Ympyrätaloa ja pysähtyy pojan kohdalle saavuttuaan. Poika ja rusakko tuijottavat toisiaan pari sekuntia. Sitten pupu pinkoo takaisin ylös kohti Kallion koulua pikkupoika perässään. Ne katoavat pian näkyvistä.

Saavun Siltasaarenkadun ja Kolmannen linjan kulmaan, jossa on thaimaalainen ravintola Lemon Grass. Se on vieläkin suosittu paikka, neljäntoista vuoden jälkeen. Ravintola on osa Kallion muutosta, kun kansankuppilat ovat kadonneet yksi toisensa jälkeen trendipaikkojen vallatessa tilaa. Ennen Lemon Grassia kulmassa oli paikallinen räkälä, Kalossi Pub, jonka asiakkaista ensimmäiset saattoivat lentää pihalle jo aamuyhdeksältä. Hyvällä tuurilla siellä saattoi nähdä asiakkaan, jolla oli hampaat suussa.

Samalla kadulla viereisessä korttelissa sijaitsee yksi kalliolainen muistomerkki, legendaarinen Pub Sirdie, joka oli ollut vuosituhatien vaihteessa tapahtuneesta Kallioon muutostamme lähtien olohuoneeni aina vuoteen 2015 saakka, jolloin paikan omistaja, Bulgariasta Suomeen muuttanut Petar kuoli. Kova työ vaati veronsa, Petarin sydän petti. Olin jo pitempään seurannut huolestuneena hänen rasittunutta olemustaan. Petarissa yhdistyi itäeurooppalainen ylpeys ja vilpittön lämpö. Asiakas ei todellakaan ollut Petarin baarissa oikeassa. Sain sen kokea, kun valitin Petarille hänen antaneen minulle valkoviiniä, vaikka olin tilannut punaista. Petar kumartui baaritiskin yli ja tuijotti minua tiukasti silmiin.

”Se on oikea viini.”

Silti Petar piti asiakkaistaan huolta, erityisesti vakiokasvoista, jotka sopertelivat hänelle humalaisia murheitaan. Petar kuunteli heitä kärsivällisesti ja lämmöllä. Meitä oli neljän hengen porukka, ja jos joku ei päässyt mukaan, Petar muisti kysyä nimeltä mainiten, missä puuttuva kaveri oli. Pähkinäkippo tuli aina hyvätahdon eleenä pöytään. Nirppanokilla ei Sirdieen ollut asiaa, koska kontaktit tuntemattomien kanssa olivat väistämättömiä. Neljässä pöydässä oli yhteensä parikymmentä istumapaikkaa. Petar piti huolen, ettei toisten porukoihin silti tungettu. Hän osasi haistaa vaikeudet ja poisti baarista hyvissä

ajoin ne, jotka humalan syvetessä tulisivat todennäköisesti aiheuttamaan levottomuutta. Siinä saattoi toki mennä myös tyyppejä, joista Petar ei yksinkertaisesti pitänyt.

Petarin kuoltua hänen ystävänsä jäi hoitamaan Sirdien myymistä. Ehdot olivat tiukat. Mihinkään ei saisi koskea, ei poistaa tai lisätä. Seinät ja katto olivat täynnä ”pyhäinjäännöksiä”, tauluja, viirejä, jopa shakkilautaa, joita asiakkaat olivat tuoneet tullessaan. Baaritiskin yläpuolella oli muinaisten vakioasiakkaiden tuoppeja, jotka myös kuuluivat baarin ikonostaasiin.

Olin saanut kunnian päästä mukaan seinälle. Olimme 2000-luvun alussa Smedsin Kristianin kanssa baarissa *Toisenlainen iltahartaus* -kuunnelman nauhoituksen jälkeen. Kristian ohjasi kuunnelman ja minä kirjoitin. Minulla oli mukana kopio kuunnelmassa esitettävästä vanhasta virrestä 440, *Jo vääryys vallan saapi, se huutaa taivaaseen*. Virsi päättyi Sirdien seinälle kehyksiin jukeboksin viereen.

Petarin kuoleman ja baarin myymisen jälkeen virsi oli kadonnut. Sirdie oli myyty jollekin porukalle, joka rahoitti hankkeen myymällä sadan euron hintaisia b-osakkeita. Ne eivät antaneet äänivaltaa baariin vaan oikeuden saada tuoppi euroa halvemmalla ja tittelin ”omistaja”. Meinasin saada halvauksen nähtyäni osakekampanjan netissä. Se oli kunniatonta. Ei Sirdietä voinut pelastaa rahaa kerjäämällä. Päätin, etten enää ikinä käy siellä.

Yksi keidas oli jälleen tuhottu ja lähteen vesi saastutettu. Juurevaa ja elämänmakuista Kalliota ei enää kohtaa kuin silloin, kun käy Kallion kirjastossa tai baarikerroksella lihaksi tulleen Kallion hengen ja ystäväni, filosofi Torsti Lehtisen, kanssa. Koronan vuoksi jälkimmäistä on päässyt aivan liian harvoin harrastamaan.

Sirdielle tapahtui se mikä on tapahtunut Kalliolle, koko yhteiskunnalle ja maailmalle. Yhtä ja samaa kaupallista,

pinnallista ja hengetöntä paskaa kaikki tyyntä. Maailman ovat vallanneet moukkamaiset omistajat. Olisipa yhteiskunta yhtä selkeästi jakaantunut kuin vielä 1970-luvulla, kun yksi silta määrittä ihmisten väliset suhteet ja paikan maailmassa, ainakin Helsingissä. Jakolinjat oli sinetöity luodinreikinä Pitkän sillan graniittiin 1918 sisällissodan taisteluissa.

Nykyisen yhteiskunnan jakautuminen on vaikeammin hahmotettavaa, epämääräisempää. Kuka on tänään punainen ja kuka valkoinen? Kokoomus oli viimeisissä eduskuntavaaleissa 2019 edelleen Pitkän sillan eteläpuolella ylivoimainen ykkönen 33,3 prosentin osuudella, kun taasen pohjoisen tulos jäi 13,5 prosenttiin. Vasemmistoliiton osuus oli etelässä 7,3 ja pohjoisessa 19 prosenttia. Vaikka kokoomuksen ja vasemmistoliiton menestyminen näyttää jatkavan jakoa valkoiseen etelään ja punaiseen pohjoiseen, ei tilanne ole mitenkään verrattavissa aikaisempaan porvari–työväestö-asetelmaan. Pitkän sillan pohjoispuolen väki on koulutettua ja sivistynyttä porukkaa, jota monet kutsuvat vihervasemmistoksi. Itse en termiä hyväksy, koska se kätkee yhteiskunnan luokkakysymyksen, halvaannuttaa vasemmiston ja tuhoaa sen perustavan idean.

Vihreillä ja vasemmistolla on ratkaiseva ero, tai pitäisi olla. Talouspolitiikassa vihreät ovat selkeästi oikealla. Ei sosialismi ole vaihtoehto vaan välttämättömyys, jotta voisimme pelastaa maailman voittojen maksimoinnilta ja kaiken kaupallistamiselta. Vihreitä ei olisi koskaan pitänyt syntyä puolueena. Sen olisi pitänyt jatkaa kansalaisliikkeenä, hapatteenä, aktivisminä. Sama koskee nykyistä rikkaiden panttivankina olevaa vasemmistoa. EU:n määrittämät politiikan tekemisen reunaehdot, eriarvoistava, demokratiaa purkava, suuria omistajia suosiva ja julkista sektoria näivettävä talouskuri ja kehysbudjetointi ovat lähtökohtaisesti mahdottomat vasemmistolaisen politiikan toteuttamiseen. Markkinoiden totalitarismi on

kaapannut parlamentarismia ja näivettänyt vasemmiston henkijieveriin.

Perussuomalaisten äänisaalis jakaantui vaaleissa melko tasaisesti Pitkäsillan molemmin puolin: etelässä 7,1 ja pohjoisessa 8,8 prosenttia. Tasainen menestyminen kertoo, etteivät jakolinjat mene enää poikittain vaan pitkittäin. Vastakkain ei ole vasemmisto ja oikeisto, vaan demokraattisuus ja autoritaarisuus. Perussuomalaisten ilmestyminen puoluekartalle on tämän uuden vastakkainasettelun ilmentymä. Pitkäsilta ei ole raja vaan silta, joka yhdistää, ei oikeiston ja vasemmiston vaan niiden sisään tunkeutuvan oikeusvaltion vastaisuuden. Perussuomalaiset sanovat edustavansa kolmatta tietä. Käytännössä se tarkoittaa parlamentaarisen järjestelmän murentamista sisältäpäin. Persut ovat toiseuden ja vierauden pelosta syntynyt Troijan hevonen, kaunapuolue, joka kasvattaa voimaansa horjuttamalla luottamusta oikeusvaltioon ja demokraattiseen järjestelmään. Toisaalta se on systeemin itsensä synnyttämä, sen kudokset läpäisevä kasvain. Sitä ei voi leikata sieltä pois.

Kolmannen linjan ja Porthaninkadun kulma on myllätty valtavaksi rakennustyömaaksi, kun vanhat kaupungin virastot on purettu pois ja tilalle rakennetaan Lyyra-palvelukeskusta. Niitä rumiluksia ei ole ikävä. Syvän kuopan pohjalla kaivinkone asettelee maahan suuria mustia kumimattoja kypäräpäisen miehen viittomien ohjeiden mukaan. Ison operaation aloittaminen oli sokki. Se alkoi juuri kun me kalliolaiset saimme huokausta helpotuksesta pari vuotta kestäneen Hämeen tien Harmageddonin päätyttyä.

Kallio on ollut viime vuosina kuin jatkuvan tykistökeskityksen kohteena. Katutöitä ja isoja remonteja on ollut ympäröivä. Hakaniemen hallin peruskorjaus jatkuu edelleen. Kantakaupungissa asumisen edut, elämisen helppous ja liikkumisen vaivattomuus, eivät toteudu kovin hyvin, jos lähi-

kauppaan pääsy vaatii etukäteen laaditun huolellisen reitti-suunnitelman läpi auki räjäytettyjen katujen ja työmaiden.

Hyvä asia korttelin purkamisessa on tila ja avaruus, joka purettujen rakennusten jäljiltä syntyy – siihen saakka kun uudet nousevat tilalle. Tällaisina hetkinä tajuaa kaupunkitilan merkityksen. Olen raivostuneena seurannut Helsingin keskustaan suunniteltuja ja jo pitkälle edenneitä rakennushankkeita. Mikä järjetön mieli voi edes harkita Postitalon ja historiallisesti arvokkaan rautatieaseman välisen Elielinaukion rakentamista umpeen. Ahdistuin, kun näin arkkitehtikilpailujen ehdotukset uudisrakennuksista. Ilma puristui keuhkoistani. Näin itseni seisomassa littanaksi puristuneena noiden hirviöiden ja asemarakennuksen välissä. Helsingin päättäjät ovat sortuneet anteeksiantamattomaan syntiin luovuttaessaan rakentamisvallan sijoittajille ja gryndereille. Ahneus tulee tuhoamaan kaiken, myös Helsingin keskustan, jos sitä ei saada aisoihin.

Tunnelmat ovat kuin sadan vuoden takaa 1920-luvulta, kun Helsingissä vallitsi kova rakentamisbuumi. Kiihkeä elämänrytmi, kulutus ja hedonismi leimaavat molempia aikakausia. 1920-luvun Suomessa Hollywood ja elokuvat auttoivat pakenemaan todellisuutta, kun tänään sen tekevät internet ja sosiaalinen media. 1920-luvulla maailma pieneni lentokoneiden avulla. Vielä suuremmassa määrin sen tekee nykyään internet.

Sata vuotta sitten oli vielä tyhjää tilaa. Tänäpäin ymmärrys sen merkityksestä on kadonnut, kun löysät on vedetty pois joka puolelta, kuten ullakoista, joita on remontoitu asunnoiksi ympäri Helsinkiä. Ullakot, samoin kuin kellarit, ovat kummituksia, aaveita, alitajuntaa, mysteereitä ja salaisuuksia, ei markkinoita varten. Vapaan tilan alistaminen yksityiseen voitonpyyntiin ja markkinoiden totalitarismiin ei voi tapahtua ilman seuraamuksia. Ihmisen pää ei sitä kestä.

Vielä totaalisempi tilan menettäminen liittyy digitalisaatioon ja sosiaaliseen mediaan. Internet on tuonut maailman lähemmäs mutta samalla tuhonnut etäisyydet. Digitalisaation myötä olemme kadottaneet elämän ja ihmisen salaisuus- ja mysteeriluonteen ja sitä myöten arvokkuuden. Kollektiivinen alitajuntamme ja vapauttava janoava mieli iskee väistämättä takaisin ja vaatii tilan takaisin itselleen, vaikka väkivalloin.

Säälin työmaan ympärillä olevien kerrostalojen asukkaita. He joutuvat kärsimään päivät pitkät pari vuotta kestävästä työmaan metelistä. Palvelukeskuksen rakennuttajana toimii Helsingin yliopiston ylioppilaskunta. En tiennytkään, että ylioppilaskunta investoi rakennushankkeisiin. Hämmäntävää.

Vastapäätä työmaata on juuri avattu uusi ravintola. Surkea ajoitus, kun hallitus määräsi juuri kolmen viikon sulkutilan ja ravintolat kiinni. Toivon heille menestystä kuten muillekin kivijalkayrityksille, jotka ovat helisemässä tässä pandemiassa.

Takaa jalkakäytävältä kuuluu työkoneen ääni. Päästän sen edelleni. Kone viskoo perässään soraa pitkin jalkakäytävää. Kuinka vihaankaan näitä kivenmurusia, jotka tekevät katunäkymästä ruman ja joita me ilmojen lämmitessä nielemme urakalla sisuksiimme.

Joku rykii ja yskii yläkerroksen avoimessa ikkunassa. Säikähdän ja lakkaan hengittämästä. Koronan pelko iskee päälle. Kiihdytän askeleita. Hiekoitussora vierii kenkien alla, tasa-painoni horjuu. Hetken ajan pelkään lentäväni selälleen. Hengitän vasta Porthaninkadun kulman takana. Katson ympärilleni, näkikö kukaan reaktiotani. Hävettää. Hengitän muutamana kerran syvään ja manailen pelkoani.

Punatiilinen Kallion kirjasto häämöttää ylhäällä kadun päässä. Sivuutan Fredin hitistä tutun Ravintola Oivan ja käännyin kohti Ympyrätaloa. Seuraavasta kulmasta jatkan Toiselle linjalle kohti Hämeentietä, Areena-talo jää kadun oikealle

puolelle. Talon alakerrassa on suosittu baari, Rytmi, jossa on aika ajoin tullut istuttua iltaa viettämässä. Tänäkin menen siellä käymään. Olen sopinut treffit toimittaja ja käsikirjoittaja Taina Westin kanssa. Koronan vuoksi en ole viitsinyt paljon baareissa notkua, eivätkä ne juuri auki ole olleetkaan. Nyt uskalsin sopia tapaamisen. Keskellä päivää siellä ei olisi ruuhkaa.

Kohta olen perillä. Päämääräni on Hakaniementori 2, tai sillä nimellä katu oli vuonna 1929. Nyt sen täytyy olla Hakaniemen torikatu.

Toisen linjan ja Hämeentien kulmassa tutun näköinen nainen tulee vastaani. Ohitettuamme toisemme, hän huikkaa perääni.

”Hei, Kai.”

Nainen tulee luokseni.

”Muistatko minua? Tavattiin silloin siellä Kolmen sepän aukion Rosebudissa, mun julkkareissa.”

”Ai niin, Marja, joo muistan toki.”

”Olen seurannut sun tilannetta, vaikka en kuulu kirkkoon, ja on se aika absurdi.”

”Eikö olekin?”

”Tavataan joku päivä paremmin ja jutellaan, jos olet kerran paremmassa kunnossa.”

”Paremmassa? Miten niin”, kysyn häkeltyneenä.

Marja naurahtaa.

”Sulla korvissa kohisi.”

”Aa, no se on ihan normimeininkiä mulla.”

Tajusin, että kyse oli Facebook-postauksesta. Olin kertonut, kuinka vasempaan korvaani oli asettunut puuskuttava höyryveturi. Olin sen vuoksi mennyt korvalääkäriin, joka passitti minut pikana pään magneettikuvaukseen.

”Ei se kuulosta normaalilta.”

”No ei se ollut se ongelma. Halusin kertoa siinä mun ahtaanpaikankammosta ja siitä, kuinka selvisin magneettikuvauksesta.”

”Joo mullakin on sama kammo, joka ilmenee myös poliittisena. Asuin seitsemäntoista vuotta Mikkelissä.”

”Olen muuten tekemässä kirjaa”, keskeytän Marjan.

”Mitä kirjaa?”

Osoitan Hämeentien toisella puolella olevaa rakennusta.

”Tuossa talossa poliisit pidättivät Arndt Pekurisen silloin 1929. Kirjan nimi on *Tinkimätön kuolemaan saakka*. Keskustelen siinä 1930-luvun pasifistien Pekurisen ja Aarne Selinheimon kanssa. Pekurinen teloitettiin, Selinheimo oli äärimmäisen idealistinen ja vakaumuksellinen. Sitten kirjassa on mun pappa, Feliks, joka kaatui talvisodassa Sallassa. Seuraan heidän jalanjälkiä ja myös sen sotilaan, joka ampui Pekurisen siellä Vienan korvessa, Otto Asiaisen. Tarkoitus on soittaa sen sukulaisille.”

”Onko se dokumentaarinen?”

”Jonkin sortin hybridi.”

Juttelemme hetken ja hyvästelemme. Kävelen suojatien eteen odottamaan valojen vaihtumista.

Hämeentie avattiin liikenteelle joulun alla. Jalankulkijat ja varsinkin pyöräilijät ovat saaneet uudistuksen myötä enemmän tilaa autoilijoiden kustannuksella, kun niillä on enää yksi kaista suuntaansa. Toiveena olikin, että autot siirtyisivät käyttämään Sörnäisten rantatietä. Se näyttää toteutuneen. Autoja ei juuri näy, ei myöskään pyöräilijöitä, vain muutama bussi ja ratikka. Sosiaalisessa mediassa on ollut kova valitus, kun leveitä pyöräteitä ei käytä juuri kukaan. Ihan turhaan ne kuulemma rakennettiin. Valittajat eivät nähtävästi miettineet, olisiko säällä vaikutusta asiaan. En tiedä, kuinka moni viitsii ajaa pyörällä kahdenkymmenen asteen pakkasella kinosten kasaamilla

väylillä. Talvi on ollut Helsingissä pitkästä ajasta luminen ja kylmä.

Mauttomat vaneriaidat peittävät Hakaniemen hallin näkyvistä. Torikadulle on kasattu kahteen kerrokseen sinisiä työmaakoppeja. Talo näyttää vastikään maalatulta. Väri on vanhaa roosaa. Seinässä olevassa kyltissä näkyy rakennusvuosi 1906. Talon ylimmäisen kerroksen kohdalla poikki koko talon julkisivun kulkee punavalkoruutuinen koristemaalauk. Mietin, kutsutaanko sitä boordiksi, kuten tapetin koristenauhoja. Se on hätkähdyttävän näköinen ja luo talon väritykseen voimakkaan kontrastin. Maalauksesta tulee mieleen Kroatian jalkapallomaajoukkueen pelipaidat tai ralliraidat. En pidä siitä. Vastenmielisyyteni voi johtua siitä, etten tykännyt Kroatian pelityylistä vuoden 1998 MM-kisoissa. Se oli liian röyhkeää, jopa väkivaltaista.

2

Arndt Pekurinen asui ensimmäisessä kerroksessa veljensä Oton luona A-rapun 2. asunnossa, jossa hänet pidätettiin 24-vuotiaana 15. marraskuuta 1929. Arndt oli syntynyt vuonna 1905 Juvalla ja muuttanut kotoaan 16-vuotiaana. Hän oli pakoillut armeijan kutsuntoja 19-vuotiaasta lähtien asuesaan Kotkassa. Helsinkiin hän muutti maaliskuussa 1927. Hän oli ollut Etsivä keskuspoliisin (EK) seurattavana viimeistään kevättalvella 1928, jolloin hänestä on ensimmäiset merkinnät EK:n raporteissa. EK oli seurannut rauhanliikkeen toimia jo pitempään. Pekurinen oli osallistunut Suomen rauhanliiton ja antimilitaristisen liiton kokoontumisiin heti Helsinkiin muutettuaan.

Pidätyksen on täytynyt tapahtua ennen aamuviittä, koska Pekurinen lähti töihin viiden maissa. Hän toimi auton apumiehenä, virallinen titteli oli kuljetustyöläinen. Poliisi oli suunnitellut hänen pidättämistään jo pidemmän aikaa, mutta sitä ei haluttu kiirehtiä, jotta antimilitaristiseen liittoon soluttautunut EK:n vasikka ei paljastuisi. EK halusi myös seurata, miten Pekurisen rooli rauhanliikkeen propagandistina kehittyisi. Pidätystä osattiin odottaa. Pekurinen ja hänen aatetoverinsa Aarne Selinheimo olivat sitä suorastaan toivoneet keväästä 1929 lähtien, kun Selinheimo nosti Arndtin

perustamansa Suomen antimilitaristisen liiton (SAL) puheenjohtajaksi.

Helsingissä 1898 syntynyt tekniikan ylioppilas Aarne Selinheimo perusti SAL:n kyllästyttyään vuonna 1923 perustetun Suomen rauhanliiton laimeuteen. SAL ei tekisi mitään kompromisseja suhteessa armeijaan, toisin kuin rauhanliitto.

Arndtin nostaminen antimilitaristien puheenjohtajaksi oli Selinheimon propagandaveto. Hän ymmärsi Pekurisen julkisuusarvon. Tämän kautta aseistakieltäytymisen aatetta voitiin levittää ja viedä eteenpäin lakia, joka sallisi asepalveluksen korvaamisen siviilipalveluksella. Sotilaskarkurin nostaminen näkyvään rooliin ärsytti EK:a, juuri niin kuin Selinheimo oli toivonut. EK ymmärsi Selinheimon taktiikan.

Seitsemän kuukautta aiemmin antimilitaristit olivat pitäneet kokouksen Selinheimon johdolla tässä samassa asunnossa. Tunnelma oli jännittynyt, paikalla oli Selinheimo, Pekurisen veljekset, muutama muu liiton jäsen sekä EK:n vasikka, joka raportoi kokouksesta. Hän kertoi, kuinka antimilitaristit odottivat koko illan poliisin saapumista ja Pekurisen pidättämistä. Selinheimo ja Pekurinen koettivat hänen mielestään olla urhoollisia poliisin vainoamia marttyyreita, jotka himoitsivat päästä julistamaan maailmalle marttyyriuttaan.

Vasikka ei ollut täysin väärässä. Ainakin Selinheimo halusi kiihkeästi konfliktia virkavallan kanssa. Arndtin huomaamaton pidätys aamuvarkaisella oli hänelle varmasti pettymys, siitä ei saanut kunnon draamaa aikaiseksi.

Voin kuvitella, kuinka levoton ja innostunut Selinheimo ryntäili pitkin iltaa ikkunasta toiseen, tiiraili kadulle, Hakaniemen torille ja hallin kulmille näkyisikö poliiseja. Selinheimo oli impulsiivinen, innostuva ja rasittavuuteen asti ehdoton vakaumuksessaan. Kaikki eivät sitä kestäneet vaan kaikkosivat hänen luotaan. Välit tulehtuivat myös oman

perheen kanssa. Hänestä tuli porvarillisen sukunsa musta lammas, joka liittyi sisällissodassa punaisten ja heidän yhteiskunnallisten tavoitteiden puolelle ja avioitui Hennalan vankileirillä olleen työväenluokkaisen naisen kanssa. Varsinaisiin taisteluihin Selinheimo ei ottanut osaa. Tekniikkaa tuntevana hän toimi räjähdysaineasiantuntijana ja oli nähtävästi mukana yhden sillan räjäyttämässä. Hänen pasifistinen herätyksensä on luultavimmin tapahtunut ennen sodan veristä jälkinäytöstä.

Selinheimo pyrki kaikin tavoin eettiseen elämään. Hän oli kasvissyöjä, kuului raittiusliikkeeseen ja opetti esperantoa, joka oli hänelle väline maailmanrauhan luomiseksi ja taisteluun äärinationalismia vastaan. Hän perusti esperantoyhdistyksen, jonka jäseneksi pääsyn ehtona oli antimilitaristinen maailmankatsomus. Hän jopa antoi pojalleen nimen Espero. Ei ollut ihme, että Selinheimon hetkellinen avioliiton ulkopuolinen suhde aiheutti hänen lähipiirissään suuren järkytyksen, jonka seurauksena antimilitaristien toiminta halvaantui vähäksi aikaa ja heidän sihteerinsä irtisanoutui.

Selinheimon antimilitarismi pyrki yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon. Hän pelkäsi uutta sisällissotaa, jonka valkoisen vallan harjoittama, työläisiä sortava ja kansaa yhtenäiseksi pakottava politiikka synnyttäisi. Militaristisen isänmaallisuuden sijaan valtiovallan olisi pitänyt keskittyä työläisten elinolojen parantamiseen. Se oli paras keino kansallisen yhtenäisyyden luomiseksi ja rauhan edistämiseksi.

Mistä Pekurisen ja Selinheimon kapinallisuus ja halu vastarintaan nousi? Kalevi Kalemaa toteaa kirjassaan *Suomalaisen rauhanliikkeen juuria*, että sisällissodassa Pekurinen ”näki, miten naapuri ampui hänen hyvän ystävänsä”. Kalemaa kertoi minulle saaneensa tiedon ystävänsä ampumisesta Arndtin sisolta Olgaalta. En voi enää varmistaa asiaa, koska Olga kuoli

elokuussa 2008. Jos tieto on totta, se selittäisi paljon. Traaginen tapahtuma olisi väistämättä traumatisoinut Arndtin. Pekurista kertovassa kirjassaan *Rohkeus* Erno Paasilinna ei puhu ystävän vaan tutun naapurin teloittamisesta, jonka silminnäkiäksi Arndt olisi joutunut. Hän pitää myös mahdollisena, että Pekurinen näki valeteloituksia, pään ohi ampumista tai muuten väkivaltaisia kohtauksia. Varsinaiset taistelut eivät yltäneet Juvalle saakka, mutta paenneita punakaartilaisia piileskeli myös Pekuristen torpan läheisyydessä, joita Arndt ja hänen veljensä Otto auttoivat ilmoittamalla näille alueella liikkuvista etsijöistä.

Toinen traumaattinen tapaus sattui, kun suojeluskuntalaiset ryntäsivät yllättäen Pekurisen pirttiin ja vaativat paljastamaan lähistöllä piileskelevät punaiset. Yksi miehistä oli lyönyt raivoissaan kiväärinperän lattiaan, minkä seurauksena kivääri oli lauennut kattoon kovaäänisesti pamahtaen. Läsnaolijat olivat säikähtäneet pahasti. Arndt ja muut lapset olivat peloissaan paenneet muurin taakse piiloon.

On todennäköistä, että sisällissodan tapahtumat ja niistä johtuva traumatisoituminen olivat avaintekijä Arndtin vakuumukselliseen pasifismiin. Hän oli tuolloin 13-vuotias, herkässä iässä oleva poika.

Kuinka monen maailmanhistoriassa vaikuttaneen ihmisoikeustaistelijan henkilöhistoriasta löytyy jokin perustava kokemus, joka on määrittänyt heidän kohtalonsa? Asia ei toki ole noin mustavalkoinen. Ihmisillä on erilaiset keinot selvittää traumaattisista kokemuksista. Toiset kapinoivat, toiset alistuvat. Mikään traumaattinen tapahtuma ei pakota meitä toimimaan vain tietyllä tavalla. Jokainen ihminen on omalla tavallaan haavoitettu. Olisi hölmöä vetää yhtäläisyysmerkit trauman ja vakuumuksellisuuden välille. Kysymykseen voisi vastata tekeillä vastakysymyksen: mikä trauma on niillä ihmisillä, jotka

MIKÄ ON TINKIMÄTTÖMYYDEN JA ÄÄRIMMÄISEN REHELLISYYDEN HINTA?

Arndt Pekurinen ei tinkinyt aatteestaan edes seistessään teloittajansa edessä Vienan karjalassa syksyllä 1941. Hän oli ollut Suomen merkittävimpiä pasifisteja ja rauhanliikkeen pioneereja. Pekurinen oli aseistakieltäytyjä, joka kuitenkin sodan sytyttyä velvoitettiin rintamalle. Palveluksesta kieltäytyttyään hänet määrättiin teloitettavaksi.

Kahdeksankymmentä vuotta myöhemmin, elokuussa 2021, Suomen evankelisuterilaisen kirkon kriitikko Kai Sadinmaa menetti pappisvirkansa, kun hänen ei enää katsottu seuraavan kirkon oppeja. Sadinmaa oli herättänyt huomiota jo pitkään arvostelemalla näyttävästi yhteiskunnallista eriarvoistumista ja kannattamalla samaa sukupuolta olevien avioliittoja.

Tinkimätön kuolemaan saakka on Sadinmaan toistaiseksi henkilökohtaisin teos. Kirjassaan hän konkreettisesti kävelee matkan Arndt Pekurisen ja talvisodassa kaatuneen Feliks-pappansa jalanjäljissä. Samalla hän pohtii idealismista kumpuavaa vastarintaa ja uppoutuu sen sisäisiin vaikutteisiin tarkastelemalla häpeää, tabuja ja ylisukupolvisia traumoja oman tapauksensa kautta. Mikä idealisteja ajaa ja polttaa? Mistä nousee heidän tinkimättömyytensä, uhma ja kapina, vaikka vastus on ylivoimainen ja häviö varma?

ISBN 978-952-376-367-8

KL 99.1

WWW.BAZARKUSTANNUS.FI